

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף ג

לישנא אחרינא: לשון אחר במהלך הסוגיא בביאור המשנה.

אמרי לה סברו מאי מחיצה פלוגתא וכו': פירוש דברי המשנה 'השותפין שרצו לעשות מחיצה', 'מחיצה' הכוונה לחלוקה. (ומדובר בחצר שאין בה כדי חלוקה שאין אחד יכול להכריח את חבירו לחלוק אותה, וכפי שיתבאר בהמשך הגמרא). אמנם לאחר שכבר נתרצו לחלוק אותה, יכול האחד להכריח את חבירו לבנות כותל באמצע בעל כרחו. ואם כן מוכח שהיזק ראייה שמיה היזק.

קושיא: ואימא מאי מחיצה גודא וכו': ואולי כוונת המשנה 'מחיצה' לכותל, וכמו שמצאנו לשון 'מחיצה' לגבי כותל בעניין כלאיים. ומדובר בחצר שיש בה כדי חלוקה, ואם כן בשביל לחלוק אותה לא צריך רצון והסכמה, אלא יכול האחד להכריח את חבירו בעל כרחו. וממילא דברי המשנה 'השותפין שרצו לעשות מחיצה' הכוונה רצו לבנות כותל ולא לבנות מסיפס. ואם כן מוכח שהיזק ראייה לא שמיה היזק. כי אחרת היה יכול להכריח את חבירו לבנות דוקא כותל ולא היה הדבר תלוי בהסכמתו.

תירוץ: אי הכי בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה: אם כן היה על המשנה לכתוב רק 'בונים אותו' דהיינו את הכותל, ומדוע הוצרכה להדגיש 'בונים את הכותל'?

קושיא: אלא מאי פלוגתא? אי הכי וכו': אלא בהכרח ש'מחיצה' הכונה ל'חלוקה', ולכן הוצרכה לכתוב 'בונים את הכותל' וכמו שפירשנו בתחילה. אלא שקשה, מדוע כתבה המשנה 'שרצו לעשות מחיצה' היה עליה לכתוב 'שרצו לחצות' דהיינו לחצות את השטח.

תירוץ: כדאמרי אינשי תא נעביד פלוגתא: המשנה דברה בלשון בני אדם שאומרים זה לזה 'בוא נעשה חלוקה'.

ואם כן הגמרא נשארת שהיזק ראייה שמיה היזק, וכונת המשנה 'השותפין שרצו לעשות מחיצה' שרצו לחלוק את החצר וממילא הם כבר חייבים לבנות כותל.

קושיא: ואי היזק ראייה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי: אך מדוע אומרת המשנה שדוקא אם השותפין רצו לעשות חלוקה יכול האחד להכריח את חברו לבנות כותל, מדוע אינו יכול להכריח אותו לחלוק את החצר ולבנות כותל?

תירוץ: א"ר אסי א"ר יוחנן משנתנו כשאין בה דין חלוקה והוא דרצו: מדובר בחצר שאין בה דין חלוקה (כמו שביארנו למעלה) ולכן אין אחד יכול לכפות את חברו לחלוק את החצר. ורק לאחר שהוא כבר נתרצה לחלוק הוא יכול להכריח אותו לבנות כותל משום היזק ראייה.

קושיא: מאי קמ"ל דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי? תנינא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקין: מה החידוש בזה - שגם כשאין בחצר דין חלוקה, כשהם מעוניינים לחלוק הם יכולים לחלוק את החצר? הרי כבר למדנו זאת במשנה לקמן (דף יא).

תירוץ: אי מהתם הוה אמינא אפילו פחות מכאן במסיפס בעלמא קמ"ל הכא כותל: מהמשנה לקמן היינו חושבים שהסכמה לחלוק את החצר אינה מחייבת לבנות כותל, אלא רק לחלוק אותה במסיפס. קמ"ל שאחד יכול לחייב השני לבנות כותל משום היזק ראייה.

קושיא: וליתני הא ולא ליתני הך: אם כן שתכתוב המשנה את הדין של חלוקת חצר שאין בה כדי חלוקה רק במשנה שלנו, ואין צורך לכתוב זאת גם במשנה לקמן. **תירוץ:** סיפא איצטריכא ליה וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: המשנה לקמן כתבה זאת רק בשביל ההמשך שם, ששותפים בכתבי הקודש (כגון מגילה או ספר תורה) אינם יכולים לחלוק אותם לשניים.

- יש שאין גורסים מכאן עד סוף הקטע דלהלן -

לישנא אחרינא: לשון אחר של המשך המשא ומתן בלישנא הנוכחית (כלומר 'בלישנא אחרינא' שבדף שלנו). דהיינו, לאחר שהגמרא הוכיחה מהמשנה שהיזק ראייה שמיה היזק, וביאר רב אסי א"ר יוחנן שמדובר בחצר שאין בה דין חלוקה,

והרצון שלהם לחלוק את החצר מחייב אותם לבנות כותל משום היזק ראייה. הגמרא מקשה על כך.

וְיָרְצוּ מֵאֵי הַיָּם לִיהָדָר בֵּיה אִמְרַרְבּ אִסִּי אֲרִי יוֹחֲנָן בְּשִׁקְנוֹ מִיָּדוֹ כו'

קושיא: אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו, לישמעיעין ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו: מדוע באמת המשנה מדברת בחצר שאין בה דין חלוקה וכשרצו לחלוק, שאז הם יכולים להכריח זה את זה לבנות כותל משום היזק ראייה. ולא מדברת בחצר שיש בה דין חלוקה, שאז אפילו שלא רצו לחלוק הם יכולים להכריח זה את זה לחלוק ולבנות כותל משום היזק ראייה.

תירוץ: אי אשמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו, הוה אמינא שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא, קמ"ל: אם המשנה היתה מדברת בחצר שיש בה דין חלוקה, היינו חושבים שבחצר שאין בה דין חלוקה ההסכמה לחלוק אינה מחייבת לבנות כותל. ולכן היא דברה דוקא בחצר שאין בה דין חלוקה, שאפילו שאי אפשר להכריח זה את זה לחלוק אותה, אבל לאחר ההסכמה לחלוק כבר ניתן להכריח את השותף לבנות כותל.

קושיא: ומי מצית אמרת הכי? והא קתני סיפא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים יחלוקו. מאי לאו? אנותל: וכי היה ניתן להעלות על הדעת שבחצר שאין בה דין חלוקה לאחר שנתרצו לחלוקה, לא חייבים לבנות כותל? והרי כתוב במשנה לקמן שאם שניהם רוצים לחלוק חצר שאין בה דין חלוקה 'יחלוקו'. ולכאורה הכוונה שיחלוקו על ידי כותל.

תירוץ: לא, אמסיפס בעלמא: היינו אומרים שכוונת המשנה שיחלוקו במסיפס בעלמא. ולכן דברה המשנה כאן בחצר שאין בה דין חלוקה, כדי ללמד שיכול לחייב את חבריו לבנות כותל דוקא.

קושיא: ליתני האי ולא ליתני האי: אם כן היה מספיק לכתוב רק את המשנה שלנו?

תירוץ: סיפא אצטריכא ליה ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: המשנה שם דברה בחצר שאין בה חלוקה בשביל הסיפא של כתבי הקודש וכו"ל.

עד כאן 'הלישנא אחרינא'.

קושיא: במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה, אי בשאין בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי נהדרו בהו: אם מדובר במשנה בחצר שאין בה דין חלוקה והם נתרצו לחלוק, מדוע ההסכמה הזו מחייבת בכלל? הרי השותף יכול לחזור בו. (כלומר ואם הוא יכול לחזור בו, לא יתכן שאפשר להכריח אותו לבנות כותל. רשב"א).

תירוץ: א"ר אסי א"ר יוחנן שקנו מידן: הם עשו קנין על כך.

קושיא: וכי קנו מידן מאי הוי? קנין דברים בעלמא הוא: מה מועיל כאן קנין, הרי אי אפשר לקנות דיבורים. כלומר אי אפשר לקנות את ההסכמה לחלוק את החצר. [רש"י מצין שאפילו קנין חליפין לא יועיל כאן].

תירוץ: בשקנו מידן ברוחות: כל אחד מהם הקנה לחבירו את החלק שיש לו בצד אחד של החצר, אחד את הצד המזרחי והשני את הצד המערבי. ועל חלק בחצר חל הקנין.

תירוץ נוסף: רב אשי אמר כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק: לאחר ההסכמה לחלוק, הלך כל אחד ועשה קנין חזקה בקרקע (כגון שעדר מעט בקרקע) ואז הוא קנה את חלקו.

*

למדנו במשנה מקום שנהגו לבנות גויל, גזית, לבינין, כפיסין כו'. הגמרא מבארת את סוגי האבנים הללו.

גויל - אבני דלא משפיא: אבנים שאינם משופות ולא החליקו אותם, ולכן הם רחבות טפח יותר מאבנים גזית משופות בגלל הבליטות של חלקי האבן. **גזית - אבני דמשפיא:** אבנים משופות ולכן הם קטנות בטפח מאבני גויל. הגמרא מוכיחה שאבני גזית הם אבנים משופות, מהפסוק "כָּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרֹת כְּמִדַּת גְּזִית מְגֻרָּוֹת בְּמִגְרָה" (= מגורדות במגרדת). **כפיסין - ארחי:** אריחים, שהם חצאי לבנים באורך טפח וחצי. אמנם מניחים אותם זה לצד זה ומלאים טפח טיט באמצע. סה"כ 4 טפחים רוחב הקיר. **לבינין - ליבני:** לבנים באורך 3 טפחים.

אמר ליה רבה ברבי דרבא לרב אשי - ממאי דגויל אבני דלא משפיא נינהו והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא, דילמא פלגא דגזית הוא והאי טפח יתירא לביני

אורבי הוא. כדקאמרינן כפיסין ארחי לבינין ליבני והאי טפח יתירא לביני אורבי: מניין שגויל האם אבנים שאינם משופות ולכן הם רחכות טפח יותר מגזית בגלל הבליטות שלהם, אולי הם שני חצאי גזית שממלאים טיט באמצע ברוחב טפח. וכמו שאריחים הם שני חצאי לבנים שממלאים טפח טיט באמצע.

אמר ליה וליטעמיך כפיסין ארחי מנלן? אלא גמרא גמירי לה, גויל נמי אבני דלא משפיא גמרא גמירי לה: ולטענתך, מניין לנו ש'כפיסין' הם אריחים? אלא כך קבלנו מרבתינו. ואם כן גם את העובדה שגויל הם אבנים שאינם משופות קבלנו מרבתינו.

איכא דאמרי וכו': רב אחא בריה דרב אויא שאל את רב אשי על 'כפיסין'. מנין לנו שהם אריחים שהם חצאי לבינה, ובונים אותם שניים עם טפח טיט באמצע? אולי הם לבנים שאינם משופות ולכן הם רחכות טפח מלבנים משופות. וכמו שאנו אומרים בגויל וגזית.

ועל כך ענה לו רב אשי - מניין לך באמת שגויל הם אבנים שאינם משופות? אלא כך קבלנו מרבתינו, ואם כן גם שכפיסין הם אריחים קבלנו מרבתינו.

*

אמר אביי שמע מינה כל ביני אורבי טפח: מדברי משנתנו לומדים שכותל של אריחים, צריך להניח באמצע טפח טיט. ונפקא מינה למי שמסכם עם חבירו שיבנה לו כותל אריחים שכך צריך לבנות את הכותל.

הני מילי בטינא אבל בריכסא בעי טפי: אמנם כל זה דוקא כשמלאים את הרווח בטינא - בטיט בלבד. אבל אם ממלאים את הרווח בריכסא - בטיט מעורב באבנים, צריך למלאות יותר מטפח.

ואיכא דאמרי הני מילי בריכסא אבל בטינא לא בעי כולי האי: יש אומרים להיפך. שדוקא כשממלאים בריכסא צריך למלאות טפח, אבל כשממלאים בטינא מספיק פחות.

*

למימרא דבגזית דכל ד' אמות גובה, אי הוי פותיא חמשא קאי אי לא לא קאי: מדברי המשנה משמע שכותל של גזית בגובה ד' אמות, אם בונים אותו באבנים ברוחב חמש טפחים הוא יחזיק מעמד, אבל בפחות לא.

קושיא: והא אמה טרקסין דהואי גבוה תלתין אמהתא ולא הוה פותיא אלא שית פושכי וקם: והרי לפי החישוב הזה יוצא שבכותל בגובה שלושים אמה צריך אבנים רחבות פי כמה וכמה. והרי ה'אמה טרקסין' שהוא הקיר שהפריד בין ההיכל לקודש הקודשים בבית המקדש, היה בנוי מאבני גזית בגובה שלושים אמה ורוחב הקיר היה רק שש טפחים!

תירוץ: כיון דאיכא טפח יתירא קאי: מכיון שהוא היה רחב טפח יותר, יש כאן 'מכפיל כח' הרבה יותר גדול, והקיר יכול להחזיק מעמד גם לגובה רב יותר.

שאלה: ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין: מדוע בבית המקדש השני לא בנו קיר, אלא רק פרוכת הפרידה בין ההיכל לקודש הקודשים? **תשובה:** כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי: מכיון שבית המקדש השני היה גובה יותר מבית המקדש הראשון, וקיר של גזית ברוחב שש טפחים יכול להחזיק רק עד גובה שלושים אמה.

שאלה: ומנלן דהוה גבוה טפי: ומניין לנו שבית המקדש השני היה גבוה יותר? **תשובה:** דכתיב "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" וכו': ונחלקו רב ושמואל ויש אומרים ר' יוחנן ור' אלעזר, האם הוא יהיה גדול יותר בגובה הבנין, או במשך השנים שהוא יתקיים. ושני הדברים אמת. כי הוא גם היה גבוה יותר וגם התקיים במשך זמן ארוך יותר.

שאלה: וניעבדו תלתין אמין בבנין ואידך ניעביד פרוכת: מדוע לא עשו קיר בגובה שלושים אמה וממנו ולמעלה פרוכת? **תשובה:** כי קאי תלתין אמהתא נמי אגב תקרה ומעזיבה הוה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא הוה קאי: הקיר בגובה כזה יכול לעמוד רק כשיש לו תמיכה של תקרה וטיט מעליו. **שאלה:** וליעביד מה דאפשר בבנין וליעביד אידך פרוכת: מדוע לא בנו קיר נמוך יותר שיכול להחזיק מעמד גם בלי תקרה, ומעליו פרוכת? **תשובה:** אמר אב"י גמירי אי כולהו בבנין אי כולהו בפרוכת אי כולהו בבנין ממקדש אי כולהו בפרוכת ממשכן: חז"ל למדו, שאת המחיצה בין ההיכל לקודש הקודשים עושים או רק מפרוכת כמו שהיה במשכן, או רק מאבנים כמו שהיה בבית הראשון. אך לא ניתן לעשות אותה חצי חצי.

*

איבעיא להו הן וסידן או דילמא הן בלא סידן: המידות שנתנה המשנה לבניית כותל לפי סוגי האבנים, האם זה כולל את הטיח שעל הקיר, או לא כולל הטיח?

אמר ר"נ בר יצחק מסתברא הן וסידן. דאי ס"ד הן בלא סידן, ליתנייה לשיעוריה. אלא לאו ש"מ הן וסידן: מסתבר שכולל הטיח, אחרת היתה המשנה צריכה לכתוב גם את השיעור של הטיח.

דחיה: לא לעולם אימא לך הן בלא סידן וכיון דלא הוי טפח לא תני: אין ראייה מכך שהמשנה לא כתבה את שטח הטיט. מכיון שרוחב הטיט הוא פחות מטפח, המשנה לא התייחסה לשטח קטן כל כך. קושיא: והא קתני 'בלבינין - זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה': למרות שזה פחות מטפח. תירוץ: התם חזי לאיצטרופי: בלבנים שני חצאי הטפחים מכל צד מצטרפים ביחד לטפח, מה שאין כן לגבי טיט של שני הצדדים שאינו מצטרף לטפח.

ת"ש הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים: המשנה בעירובין מדברת על קורה לענין הכשר מבוי. שם לא מדובר בקיר של לבנים אלא בלבינה בפני עצמה ללא טיח. והמשנה שם אומרת שהיא רחבה שלושה טפחים והאריח הוא חצי ממנה. אם כן מוכח שהלבינה שבמשנתנו (שהיא באותם המידות) אינה כוללת טיח. (והוא הדין לשאר סוגי האבנים במשנתנו).

דחיה: התם ברברכתא. דיקא נמי דקתני של שלשה טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ: שם מדובר בלבינה גדולה שהיא ללא טיח, ולכן רוחבה שלושה טפחים, אבל במשנתנו מדובר בלבינה קטנה יותר שעם הטיח היא ברוחב שלושה טפחים. וכך גם מדוייק מדברי המשנה שם, כי היא מדגישה שמדובר בלבינה גדולה 'של שלושה טפחים'.

*

אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי: אין לסתור בית כנסת בשביל לכנות תחתיו בית כנסת חדש.

איכא דאמרי משום פשיעותא, ואיכא דאמרי משום צלויי: יש אומרים מחשש שיקרה להם אונס ולבסוף הם לא יבנו את החדש וישארו בלי בית כנסת. ויש אומרים בגלל שלא יהיה להם מקום בינתים להתפלל בו.

מאי בינייהו? איכא בינייהו דאיכא זוכתא לצלויי: הנפקא מינה בין הדעות, כשיש להם מקום אחר להתפלל בו. לדעה הראשונה עדיין אסור לסתור את בית הכניסת הישן, אבל לדעת השניה מותר.

מרימר ומר זוטרא, סתרי ובנו בי קייטא בסיתווא ובנו בי סיתווא בקייטא: הם היו בונים בקיץ בית כנסת בסגנון מאוורר, ובחורף בית כנסת שיגן מפני הקור. בכל פעם הם היו סותרים את בית הכנסת של העונה הקודמת, ובונים בית כנסת חדש. (הם סברו כדעת השניה, והיה להם מקום אחר להתפלל בו, ולכן הם התירו לסתור ולבנות מחדש בכל פעם. רא"ש).

א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי: לדעה הראשונה שחוששים לפשיעה. מה הדין אם כבר גבו את הכסף והוא מונח אצל הגבאים. האם מותר לסתור את בית הכנסת עוד קודם שבנו את החדש?

ענה לו: אמר ליה דילמא מיתרמי להו פדיון שבויים ויהבי להו: עדיין יש לחשוש שמא יזמזמן להם מצות פדיון שבויים והם ישתמשו בכסף למצוה וישארו בלי בית הכנסת.

שאל אותו: שריגי ליבני והדרי הודרי ומחתי כשורי מאי: אם כבר מונחים הלבנים זה על זה, ומסודרות הקורות לגג והקורות לבנין. האם מותר לסתור? **ענה לו:** זמנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהבי להו: יש לחשוש שאם יזמן להם פדיון שבויים הן ימכרו אותם לצורך הפדיון.

שאל אותו: א"ה אפי' בנו נמי: אם כן גם אם כבר בנו את בית הכנסת החדש מדוע מותר לסתור את הישן? והרי יש לחשוש שימכרו את החדש לצורך הפדיון וישארו בלי בית הכנסת. **ענה לו:** אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני: אדם לא מוכר את הדירה שלו לצורך פדיון שבויים.

ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני: וכל האמור למעלה שלא סותרים עד שבונים, דוקא אם לא ראו סדקים בקירות המעידים שהבנין עומד ליפול. אבל אם ראו סדקים, סותרים ואחר כך בונים.

כי הא דרב אשי: וכמעשה ברב אשי שראה סדקים בבית הכנסת של מתא מחסיא, הוא סתר אותו, ולקח את המיטה שלו והכניס אותה לשם, ולא הוציא אותה עד

שסיימו לבנות את בית הכנסת החדש לגמרי כולל המרזבים. (ועשה זאת כדי שלא יתעצל מלגמור את הבנייה).

קושיא: **ובנא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש? והאמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד זבני בי כנישתא אחרייתא:** איך בבא בן בוטא נתן עיצה להורדוס לסתור את בית המקדש כדי לבנות אותו מחדש (כמו שתספר הגמרא להלן)? והרי אסור לעשות כן כנ"ל. **תירוץ:** **אי בעית אימא תיוהא חזא ביה:** הוא ראה סדקים בבית המקדש שהצריכו לסתור אותו.

איבעית אימא מלכותא שאני דלא הדרא ביה: על מלך לא חוששים שהוא יפשע מלכנות. וכמו שאמר שמואל 'אם המלכות אומרת שהיא תעקור הר, היא תעקור אותו ולא תחזור בה'!

*

הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה: הורדוס היה העבד של בני החשמונאים. הוא 'נתן עינו' בילדה אחת של החשמונאים. יומא אחד הוא שמע בת קול שאומרת 'כל עבד שימרוד עכשיו, יצליח!' הלך והרג את כל בני המשפחה האדונים שלו, והשאיר רק את הילדה הזו. היא ראתה שהוא הולך להתחתן איתה, עלתה לגג וצעקה 'כל מי שיבוא ויאמר שהוא צאצא מבית חשמונאי, הוא עבד! כי לא נשאר מהם אלא רק ילדה אחת, ואותה ילדה עלתה לגג ונפלה ומתה'. וכך היא עשתה.

הורדוס לקח אותה והטמין אותה בדבש שבע שנים. יש אומרים שהוא בא עליה ויש אומרים שלא. האומרים שהוא בא עליה, הסיבה שהוא טמן אותה בדבש היתה בשביל היצר הרע שלו. אבל האומרים שהוא לא בא עליה, הסיבה שהוא טמן אותה בדבש כדי שייאמרו שהוא התחתן עם בת מלך.

אמר, מאן דריש "מקרב אחיך תשים עליך מלך": אמר הורדוס לעצמו - מי הם שדורשים את הפסוק הזה 'מהמובחר שבאחיך' תשים עליך מלך ולא עבד? הם החכמים. ולפי דבריהם הוא לא יכול להיות מלך. ולכן הוא הרג את כל החכמים, והשאיר רק את בבא בן בוטא ליועץ. [הבן יהוידע מפרש שהוא הרג רק את כל חכמי הסנהדרין, ומתוכם השאיר את בבא בן בוטא].